

אוגוסט, 2017
אב, תשע"ז

אל: מנהלי בתי הספר, רכזי ומורי "גאוגרפיה-אדם וסביבה" בחטיבות הביניים
מאת: פנינה גזית, מנהלת תחום דעת (מפמ"ר) ל"גאוגרפיה – אדם וסביבה"

שלום רב,

הנדון: חוזר מפמ"ר ל"גאוגרפיה-אדם וסביבה" התשע"ח / 2 לחטיבות הביניים

בחוזר זה:

א. דברי פתיחה

ב. חובת הוראת "גאוגרפיה – אדם וסביבה" בכיתות ז-ט

ג. התכנית הלאומית ללמידה משמעותית

ד. התאמת תכנית הלימודים במסגרת התכנית הלאומית ללמידה משמעותית

ה. הוראת מדעי כדור הארץ והסביבה

ו. הנושא השנתי המרכזי "70 שנה למדינת ישראל"

ז. חידון "סובב ישראל" התשע"ח- חידון בגאוגרפיה וסביבה בישראל

ח. פורטל עובדי הוראה – המרחב הפדגוגי

ט. היבטים ונושאים להדגשה במהלך ההוראה

י. הוראת "גאוגרפיה – אדם וסביבה" בעזרת מאגרי מידע ממוחשבים

יא. מפת ארץ ישראל

יב. סיורים

יג. פיתוח מקצועי למורים

יד. דרכי התקשרות

העתיקים:

ד"ר משה ויינשטוק, יו"ר המזכירות הפדגוגית

גב' דליה פנינג, סגנית יו"ר המזכירות הפדגוגית ומנהלת אגף א' לפיתוח פדגוגי

מנהלי המחוזות

גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי

גב' אלירז קראוס, מנהלת אגף חברה ורוח

א. דברי פתיחה

עם פרוס שנת הלימודים תשע"ח ברצוני לאחל למנהלים, למורים ולכל השותפים והמתעניינים בהוראת "גאוגרפיה – אדם וסביבה" שנה טובה, שנת צמיחה והתחדשות, שנת שלום ובטחון, שנה של עשייה פורייה והנאה בעבודה לנו ולתלמידינו.

"גאוגרפיה – אדם וסביבה" הינו מקצוע העוסק במרחב הסובב אותנו ומקנה ידע, מיומנויות וערכים להבנת התהליכים המתרחשים בעולמנו וניתוח הקשרים הגאוגרפיים שלהם. במערכת החינוך בישראל ללימודי תחום הדעת חשיבות רבה. המקצוע מנחיל את ערכי אהבת לארץ ולסביבה, מפתח מודעות לערכי סביבה ונוף, מטפח ערכים חברתיים והומניים, ומעודד לאזרחות פעילה לקיחת אחריות, מעורבות בקהילה וחשיבה ביקורתית. כל זאת תוך פיתוח כישורי חשיבה, למידה בדרך החקר והתאמת תהליכי ההוראה – למידה - הערכה לטכנולוגיות של המאה ה-21.

תחום הדעת הרלבנטי והאקטואלי נותן כלים להתבוננות ולהבנה של יחסי הגומלין אדם וסביבה – מהמקומי ועד הגלובלי ומעודד את התלמיד להפוך לאזרח יודע יותר, מבין, מודע, בוחן, חושב ומעורב. בשנת הלימודים תשע"ח נמשיך במסגרת "גאוגרפיה - אדם וסביבה" להעמיק את הלמידה המשמעותית, לקדם שינויים בדרכי הוראה-למידה - ולעקוב עם התלמידים אחר אירועים המתרחשים בארץ ובעולם.

ב. חובת הוראת גאוגרפיה-אדם וסביבה בכיתות ז-ט

בתאריך י' בכסלו, התשס"ט 7 בדצמבר, 2008 פרסם האגף לחינוך על יסודי את [תכנית היסוד \(הליבה\)](#) [לחטיבות הביניים בחינוך העל יסודי](#), כהבהרה לחוזר מנכ"ל סח/3(א). על פי תכנית זו ועל פי מסמך [מתנ"ה תשע"ח](#) יש להתייחס אל תכנית היסוד (הליבה) כאל הציר המרכזי שכל בית ספר בונה עליו את תכנית לימודי החובה והבחירה. על פי מסמך זה מקצוע גאוגרפיה-אדם וסביבה הוא אחד ממקצועות הליבה האקדמית וחלה עליו חובת הוראה בהיקף של 6 שעות על פני שלוש שנים. תכנית הלימודים ב גאוגרפיה-אדם וסביבה עודכנה והותאמה להטמעת מיומנויות המאה ה-21, והוטמעו בה דרכי הוראה-למידה-הערכה המעודדות פיתוח חשיבה והבנה.

נושאי הלימוד ללמידה ולהוראה בשנת הלימודים תשע"ח:

כיתה ז' "האדם וסביבתו - כפר עולמי" [בשנת הלימודים התשע"ח מומלץ ללמוד החל ממחצית שנה"ל את הנושא "מדעי כדור הארץ", הנלמד בכיתה ח'].

כיתה ח' "מדעי כדור הארץ"

כיתה ט' "ארץ ישראל - נופיה הפיזיים והאנושיים"

תכנית הלימודים במלואה וכן תכנית הכוללת את התאמת השעות למסגרת שעות הלימודים בפועל מפורסמת [באתר המפמ"ר לגאוגרפיה – אדם וסביבה](#).

בנושאים אלה קיימים [ספרי לימוד מאושרים על ידי משרד החינוך](#) העונים על דרישות התכנית. הספרים הללו מצויים גם בגרסה דיגיטלית.

המדריכים המחוזיים ל"גאוגרפיה-אדם וסביבה" ישמחו לעמוד לרשותכם בכל שאלה. [רשימת מדריכים מעודכנת](#) באתר המפמ"ר.

ג. התכנית הלאומית ללמידה משמעותית

למידה משמעותית היא תהליך אישי של הבניית ידע שבמהלכו הלומד מעורר שאלות, מאתר מקורות מידע, מעבד מידע ויוצר ידע חדש הרלוונטי לו. בבסיס התפיסה החינוכית של התכנית הלאומית ללמידה משמעותית עומדת ההכרה בחשיבות מערכת החינוך לפיתוח לומד סקרן, בעל תחושת מסוגלות עצמית גבוהה, המודע לתהליכי הלמידה שלו לתרבותו ולאורחות חייו ומסוגל להגדיר מטרות ויעדים אישיים וחברתיים ולפעול למימושם; לומד בעל יכולת למידה המשתלב בבגרותו בחברה כאדם פעיל ומעורב והתורם לעיצובה של החברה בישראל כחברת מופת. (מתוך: "אבני דרך ללמידה משמעותית", משרד החינוך, אב תשע"ד, אוגוסט 2014).

תפיסה חינוכית זו מהווה מסד בתכנון הנושאים והפעילויות בתחום הדעת.

ד. התאמת תכנית הלימודים במסגרת התכנית הלאומית ללמידה משמעותית

התכנית הלאומית ללמידה משמעותית מוטמעת בדרכי העבודה והתכנון במקצוע במטרה לקדם למידה מעמיקה ולעודד למידה פעילה וחויייתית, עבודת צוות, חשיבה וחקר והכשרת הלומדים להתמודד עם אתגרי המאה – 21.

בתכנית הלימודים של חטיבת הביניים ב"גאוגרפיה-אדם וסביבה" הושמו דגשים על העקרונות הבאים:

- דרכי למידה - הוראה - הערכה שונות ומגוונות
- שילוב מושכל של הפדגוגיה הדיגטלית בתהליכי הלמידה - הוראה - הערכה. גאוגרפיה-אדם וסביבה מהווה מקצוע מוביל בתחום זה
- שילוב דרכי למידה מפתחות חשיבה
- ספירליות - עיקרון הספירליות מעמיק את הידע ומגביר שליטה במיומנויות ובכישורים הלימודיים, החברתיים, האזרחיים ובטיפוח והטמעת ערכים
- רלוונטיות - תכנית הלימודים מקשרת את הלומדים אל החיים והיא מבוססת על התנסויות בלתי אמצעיות וישירות שלהם, מסייעת ללומדים להכיר את הסביבה, להבינה, להבחין בשינויים החלים בה ומהווה תשתית להשתלבותם בחברה כאזרחים
- שילוב אקטואליה - אנו חיים בעולם דינמי המתאפיין בתהליכי שינוי חדשות לבקרים. הגיאוגרפיה חוקרת את מהותן של התמורות במרחב, את הדינמיקה שלהן, את גורמיהן ואת השלכותיהן ולכן יש להמחיש את הנושאים הנלמדים באמצעות דוגמאות מהארץ ומהעולם המבוססות על אירועים אקטואליים כמו: אירועי מזג אוויר קיצון, תופעות טבע ואסונות טבע, תהליכי הגירה בעולם ועוד
- ראייה בין-תחומית - תחום הדעת מתאפיין בבין תחומיות. החוזקה של גאוגרפיה-אדם וסביבה טמונה בקשרים בין מדעי הטבע למדעי החברה ובראייה המערכתית - מרחבית המאפיינת את המקצוע מעצם קיומו.
- על מנת להעמיק את הלמידה המשמעותית, אנו מרחיבים א העיסוק בלמידה, בהוראה ובהערכה בשאלות המשקפות ערכים, מעורבות ורלוונטיות (עמ"ר). הקודמת העמקנו את הערך, מעורבות והרלוונטיות (עמ"ר) בלמידה, בהוראה ובהערכה.

הפיקוח על הוראת "גאוגרפיה- אדם וסביבה"
עיקר המטרה היא בתהליך הלמידה בכיתה. תשובה נכונה היא תשובה המנומקת ומבוססת על ידע של תחום הדעת.

- מאמרים בנושא שאלות העמ"ר ולשאלות נוספות בכלל תחומי הדעת ראו [כאן](#).
תכנית הלימודים בגאוגרפיה-אדם וסביבה מזמנת שימוש בשיטות הוראה המדגישות הבניית ידע, ניתוח מצבים אותנטיים במציאות משתנה, הסקת מסקנות והערכת מצבים. הידע הנוצר מלמידה כזו הוא ידע משמעותי שנשמר לטווח ארוך, מאפשר פתרון בעיות חדשות, תוך יישום הידע החדש בתחומים אחרים.

בהלימה לתכנית ללמידה משמעותית הותאמה תכנית הלימודים למסגרת השעות הניתנת בפועל.
מסמך ההלימה [המפורסם באתר המפמ"ר](#) מכוון ליצירת התאמה בין תכניות הלימודים בגאוגרפיה לכיתות ז' – ט' ובין מספר השעות העומדות בפועל לרשות המורה המחויב להוראה משמעותית מעמיקה ופעילה, הוראה המרחיבה דעת, מחנכת לערכים, מקדמת חשיבה ומעוררת סקרנות.

ארגון נושאי הלימוד יכלול שני מעגלי הוראה - למידה :

מעגל ראשון - לימודי ליבה שהינם לימודי חובה הכוללים מושגי בסיס. בחלק מפרקי ההוראה הנכללים בליבת הידע והמיומנויות ישנה הנחיה לבחור פרק מסוים מתוך מספר חלופות. הפרקים הללו מסומנים בצהוב.

מעגל שני – לימודי בחירה על פי המדיניות הבית ספרית הכוללים מושגי הרחבה.

ה. הוראת מדעי כדור הארץ והסביבה

בחוזר שפורסם בשנת הלימודים התשע"ד הומלץ ללמד את נושא "מדעי כדור הארץ" החל ממחצית השנה של כיתה ז' לפי תוכנית הלימודים בגאוגרפיה- אדם וסביבה. בשנת הלימודים התשע"ט חובה ללמד בכיתה ח' את נושא מדעי כדור הארץ. בתי ספר שלא ילמדו את הנושא בשלישי האחרון של השנה בכיתה ז' בשנת הלימודים התשע"ח, יהיו חייבים ללמד את הנושא בשנת הלימודים התשע"ט בכיתה ח' באופן מרוכז ומתוגבר ולהשלים את הוראת כל הנושאים. על מנהלי בתי הספר להיערך למהלך זה.
באתר מפמ"ר "גאוגרפיה- אדם וסביבה", בנושאים אלה קיימים ספרי לימוד בגאוגרפיה בעברית ובערבית העונים על כל הדרישות ומאושרים על ידי משרד החינוך.

[ערכות הוראה](#) וחומרי הוראה-למידה-הערכה [מתוקשבים](#) חדשים ומעודכנים בעברית ובערבית שפותחו במיוחד עבור מורי הגאוגרפיה בחטיבות הביניים, נמצאים באתר המפמ"ר. המורים מוזמנים לעשות שימוש במגוון החומרים.

• בחורף תשע"ח יערך מבחן בינלאומי "PISA 2018" בו נבחנים תלמידים בני 15 בכיתות ט'-י"י על פי בחירה אקראית של הרשות להערכה ומדידה. מבחן הפיזה בוחן מיומנויות אורייניות ומיומנויות מדעיות. הנושא "מדעי כדור הארץ" כלול במבחן המדעים. פרטים נוספים [באתר המפמ"ר](#).

המורים נדרשים לתרגל מיומנויות פענוח טקסטים ותהליכי חקר מדעיים בעזרת החומרים המצויים באתר המפמ"ר, והיחידות הדיגיטליות הנמצאות ב"[פורטל למידה דיגיטלית- אגף טכנולוגיות מידע](#)".

• במהלך החודשים אפריל-מאי 2019 יערך בישראל מבחן בינלאומי "TIMSS 2019" לתלמידי כיתות ח', אשר נושא מדעי כדור הארץ מהווה כ-25 אחוזים מהמבחן במדעים.

המדריכים ל"גאוגרפיה – אדם וסביבה" ישמחו לעמוד לרשותכם בכל שאלה ולהגיע במידת הצורך להדריך את צוות המורים פרטים [באתר המפמ"ר](#).

ו. נושא שנתי מרכזי: "70 שנים לישראל"

הנושא השנתי המרכזי "70 שנים למדינת ישראל" ישולב בנושאי הלימוד אשר בתכנית הלימודים ב"גאוגרפיה- אדם וסביבה", ועיקריו:

אהבת הארץ, הקשר אל הארץ לחבליה ואזוריה, נופיה, אתרי נוף ומורשת, בניה ואוכלוסייתה המגוונת. במהלך שיעורי גאוגרפיה- אדם וסביבה מומלץ לעסוק בסוגיות הבאות:

- חבלי ארץ ישראל, אתרים ומקומות, ירושלים- בירת ישראל
  - היישוב שלנו במרחב האזורי- סוגיות ומאפיינים
  - שינויים בתוואי גבולות מדינת ישראל
  - בניית הארץ לאזוריה- יישובים, כלכלה וחברה וירושלים בירת ישראל
  - אוכלוסייה בישראל - חיים בחברה רבת תרבותית בישראל, עלייה ועולים ושילובם בחברה
  - הישראלית, גידול באוכלוסיית הקשישים תמורות והשפעות
  - קידום תפיסה מקיימת ושמירה על הסביבה
  - כלכלה וחברה בישראל
  - עידוד יציאה ללמידה חוץ כיתתית וסיורים באתרי טבע ומורשת
- חומרי למידה ומגוון פעילויות ניתן למצוא בספרי הלימוד המאושרים ע"י משרד החינוך. במהלך שנת הלימודים יפורסמו הצעות לפעילויות בנושא. באתר המפמ"ר ובמרחב הפדגוגי יוצגו נושאים להדגשה במהלך שנת הלימודים. כמו כן יוקצה זמן בהשתלמויות להרחבה וללימוד הנושא.

ז. חידון "סובב ישראל 70" התשע"ח- חידון בגאוגרפיה וסביבה בישראל

בסימן 70 שנה למדינת ישראל

בשנת הלימודים התשע"ח ייערך, כנהוג זה 14 שנים, חידון "סובב ישראל" בתחומי הגאוגרפיה והסביבה בישראל לתלמידי חטיבות הביניים מכל המגזרים. השנה החידון הוא בעל חשיבות מיוחדת לכבוד שנת ה-70 למדינת ישראל.

החידון מהווה אירוע שיא תהליך לימודי- חינוכי, חווייתי ומשמעותי בנושאים שהם בעלי חשיבות גדולה לעצם קיומנו בארץ ישראל. בתהליך הרב שלבי של החידון, יתעמקו התלמידים בהכרת נופיה האנושיים והפיזיים של ארץ ישראל ויעסקו בסוגיות ובדילמות סביבתיות וחברתיות העומדות על סדר היום הציבורי בישראל. החידון מזמן פעילויות בית ספריות ואירועי שיא המקדמים את הוראת גאוגרפיה-אדם וסביבה בבתי הספר.

הנושאים המרכזיים בחידון:

גבולות ישראל, הנופים בארץ ותהליכי התהוותם, איכות הסביבה בישראל, מקורות אנרגיה ותהליכי הפקתה, אקלים, משאבי מים בישראל והשימוש בהם, קרקע ושטחים פתוחים, האוכלוסייה בישראל, יישובים בישראל, כלכלת ישראל – מערכות התשתיות, חקלאות, תעשייה ומגזר השירותים, תקשורת, מקומות ואתרים בישראל.

בשנת הלימודים התשע"ח ישולבו בחידון גם הנושאים הבאים:

הפיקוח על הוראת "גאוגרפיה- אדם וסביבה"

- היכרות עם מפת ישראל

- הנושא המרכזי "70 שנה למדינת ישראל"

- נופים ואתרים בתמונות

בשנת הלימודים התשע"ח יתאפשר לקיים את השלב הבית ספרי בחידון "סובב ישראל" בגרסה דיגיטלית. החידון נערך בשיתוף הפיקוח על הוראת גאוגרפיה-אדם וסביבה במשרד החינוך, המשרד להגנת הסביבה, האגודה הגיאוגרפית הישראלית, המרכז למיפוי ישראל, רשות הטבע והגנים, רשות העתיקות, המועצה לישראל יפה, החברה להגנת הטבע.

שלבי החידון ושלבי הרישום מפורסמים באתר המפמ"ר

מקורות לימוד:

ספר הלימוד: ישראל האדם והמרחב- נושאים נבחרים בגאוגרפיה בהוצאת מטח
חומרי למידה ורשימה ביבליוגרפית מפורטת – באתר המפמ"ר
הצעה למבחן בית ספרי (בגרסה הדיגיטלית) תישלח לבתי הספר שירשמו לחידון.

ח. פורטל עובדי הוראה - המרחב הפדגוגי

המרחב הפדגוגי בפורטל עובדי הוראה מכיל שפע של מידע והצעות לפעילויות לנושאים הנלמדים חטיבת הביניים. מומלץ למורים להתעדכן באופן שוטף בהצעות החודשיות המועלות במרחב הפדגוגי במסגרת תחום הדעת.

ט. היבטים ונושאים להדגשה במהלך ההוראה

השנה נבקש להדגיש בתוכניות הלימודים מספר נושאי לימוד:

- **דיבור בציבור:**

בחטיבת הביניים יבחרו שלושה תחומי דעת (רבי מלל). התלמידים יוכלו לבחור באיזה תחום דעת מתוך השלושה ברצונם להציג בפני המליאה ובאיזה נושא.

- **אתרי מורשת:**

אנו ממליצים לעודד את התלמידים להציג בפני הכיתה עבודות שהם ערו במהלך השנה ובהתאמה לתכנית הלימודים. באתר המפמ"ר ניתן למצוא את רשימת אתרי המורשת. אנו ממליצים להפנות תשומת לב לאתרים אלה, הן במסגרת ביצוע עבודות חקר, והן בשילוב בתוכנית הלימודים.

- **תוצרת ישראלית- כחול לבן**

נושא זה מתקשר לתכנים הלימודיים בתכניות הלימודים בכיתות ז', ט'. אנו ממליצים לשלב את הנושא בהוראה בכיתה, בסיוורים ובתהליכי החקר.

הפיקוח על הוראת "גאוגרפיה- אדם וסביבה"
באתר מפמ"ר גאוגרפיה- אדם וסביבה הקישורים לחומרים המצויים והקיימים בתחום "עידוד רכישת
כחול לבן", למשל מאתר "סנונית", "ממשל זמין", מכול אתרי המפמ"רים האחרים והפעילויות הקיימות
כולל יחידות ההוראה בתחום המקצוע. נמצא בדף של החינוך הפיננסי.

סוירים אפשריים: סוירים במפעלים, מרכזי תעשייה, ומרכזי ביקורים; הזמנת הרצאות של תעשיינים
לתלמידים בבתי הספר. רשימת תעשיינים ומפעלים ניתן למצוא באתר- המזכירות הפדגוגית- אגף א"י.

• **הגינות בצרכנות**

יחידות חדשות באתר המפמ"ר ובאתר המועצה לצרכנות: ליסודי+ חט"ב+ חט"ע.
שילוב בפרקי תוכנית הלימודים הן בכיתות ט'- ארץ ישראל- פרק הכלכלה; והן בכיתות י"א- י"ב- פיתוח
ותכנון בתחום צרכנות, תאגידים, תעשייה ומסחר.
להלן קישור לאתר המפמ"ר ולחוזר מנכ"ל העוסק בנושא זה.

• **אובדן מזון**

נושא אשר עלה לאחרונה למודעות ציבורית. לאבדן המזון השלכות חברתיות, סביבתיות וכלכליות
משמעותיות. בהיבט החברתי-כלכלי המזון אינו מנוצל להזנת נזקקים שידם אינה משגת לשלם עבורו,
ואילו עלויות הגידול והייצור היורדות לטמיון עשויות לגרור העלאת מחירים ועקב כך הגדלה של הפערים
החברתיים. בהיבט הסביבתי-כלכלי הוא מגלם בזבוז משאבי טבע ותשומות ששימשו לייצור המזון כגון
קרקע, מים, כוח אדם, דשנים ודלק, גורם נזקים סביבתיים מיותרים עקב פליטת פחמן דו-חמצני, עקב
זיהום מים מדשנים, עקב ירידת איכות הקרקע ובגלל פגיעה במגוון הביולוגי, ולבסוף אי-ניצול המזון
מגדיל את כמויות הפסולת המוטמנות בקרקע, ועקב כך את שחרור גז המתאן לאטמוספירה, וכרוך
בעלויות שינוע והטמנה.
הצלת מזון היא פתרון מנצח לחברה, לסביבה ולכלכלה. במזון המוצל ניתן להאכיל נזקקים, ובה בעת
להפחית את כמויות הפסולת המוטמנות בקרקע ומזיקות לסביבה, וכן להקטין את עלויות הקטיף
לחקלאי ואת עלויות הפינוי וההטמנה ליצרני המזון ולמוכרי המזון למיניהם - חקלאים, מפעלי מזון,
רשתות שיווק, מלונות, חברות הסעדה, מסעדות ועוד. עודפי מזון, משנוצרו, הם משאב שאינו מנוצל כיום
עד תומו.

אנו נטמיע הנושא בתוכנית הלימודים שלנו. כמעט בכל שכבות הגיל יש נגיעה בנושא בהיבטים שונים
ומגוונים.

• **היערכות ישראל לשינויי אקלים- התחממות גלובלית**

עיסוק בתחומים הנוגעים לעניין ההתחממות הגלובלית והיערכות למזג אוויר קיצון. ניתן לעיין במסמכים
שעלו לאתר המשרד להגנת הסביבה בנושא היערכות ישראל לשינויי אקלים:

היבטים כלכליים, תכנון עירוני ובנייה ירוקה, מגוון ביולוגי וטבע עירוני. הקישור **למסמכים:**
<http://www.sviva.gov.il/infoservices/newsandevents/messagedoverandnews/pages/2015/august2015/ccadaptation-conf.aspx>

י. הוראת "גאוגרפיה-אדם וסביבה" בעזרת מאגרי מידע מתוקשבים

ברשת האינטרנט קיימים אתרים המתארים תופעות ותהליכים בזמן התרחשותם, וכן מאגרי מידע רבים שיש בהם מידע, מפות, צילומי אוויר. כל אלה מאפשרים להקנות ללומדים מידע, יכולת חשיבה ושליטה בדרכי מחקר ובמיומנויות המסייעים בהבניית הידע על הארץ, האזור והעולם. שימוש במאגרי המידע המתוקשבים עוזר בקידום הוראת המקצוע, להלן דוגמאות:

- **"מבט גיאוגרפי-מושגים מהסרטים"**: האתר החדש משמש כמילון גיאוגרפי מצולם ומכיל סרטונים קצרים שעוסקים במושגים גיאוגרפיים שונים. כל סרטון מוקדש למושג גיאוגרפי אחד הלקוח מאחד מתחומי "גאוגרפיה – אדם וסביבה". כתובת האתר: <http://geo-video.cet.ac.il>
- **הילקוט הדיגיטלי- אופק**: סביבת למידה המציעה מגוון רחב של תכנים ושל פעילויות אינטראקטיביות: יחידות לימוד, משימות הערכה, פעילויות העשרה, מאגרי מידע והדמיות. בשלב זה קיימות יחידות בנושאי אקלים ומזג אוויר (קרינת השמש והטמפרטורה, לחץ אוויר ורוחות ועננים ומשקעים) ובנושא משאבים מתכלים ומתחדשים. כתובת האתר: <http://ebaghigh.cet.ac.il>
- **פעילויות תלתן**: פעילויות תלתן מיועדות לתלמידים עם לקויות למידה ולתלמידים המתקשים בלימודים. בתחום "גאוגרפיה – אדם וסביבה". לחט"ב יש באתר תלתן פעילויות לכיתה ח'. הפעילויות מבוססות על ספר הלימוד: "כדור הארץ-סביבה-אדם". כתובת האתר: <http://tiltan.cet.ac.il/BooksMenu.aspx?nMenuID=9>
- **משימות אוריינות מתוקשבת – מדעי כדור הארץ**: <https://tdigital.lms.education.gov.il> יש לתרגל משימות אלה הן בכיתות ח'- כחלק מלימודי "מדעי כדור הארץ", בכיתות ט'- י': במסגרת הכשרת התלמידים לאוריינות מדעית.
- **גוגל ארץ וגוגל מפות Google Earth & Google Maps**: תוכנה המכילה צילומי אוויר ולווין של כדור הארץ. התוכנה מכילה שכבות רבות של מידע כגון: גבולות, אתרים, תמונות, מפות. התוכנה מאפשרת לראות את פני כדור הארץ בתלת מימד ו"לטייל" במקומות שונים. באמצעות תוכנה זו אפשר לעקוב אחרי אירועים "בזמן אמת" כמו שיטפונות, שריפות, התפרצויות הרי געש.
- **הפורטל הגיאוגרפי הלאומי של המרכז למיפוי ישראל**: המרכז למיפוי ישראל (מפ"י) פיתח אתר שבו מוצגים נושאים גיאוגרפיים שונים באמצעות מפות. על מפת בסיס ניתן להעלות שכבות של נושאים נבחרים. השרת החדש מכיל רכיבים חדשים בעיקר בתחום האזור האישי אשר מאפשר הכנת שכבות ע"י המשתמש. כתובת האתר: <http://beta.govmap.gov.il>

יא. מפת ארץ ישראל

לקראת שנת הלימודים תשע"ח אנו חוזרים ומדגישים את החשיבות שיש ללימוד המפה של ישראל במסגרת לימודי "גאוגרפיה – אדם וסביבה". הידע וההבנה של תופעות ותהליכים ברמה העיונית, חייבים להיות מלווים בהכרה של מפת הארץ: האזורים הטבעיים והנופים, הגבולות, היישובים ועוד. אנו מאמינים כי לימוד הגיאוגרפיה בדרך זו יתרום לחיזוק הזיקה של התלמידים לישראל. לרכישת מפת ישראל לתלייה בכיתה ו/או לשימושם של תלמידים יש לפנות ל [מרכז למיפוי ישראל](#) או לרכוש מפות אשר נחתם עליהן כי נתוני היסוד שלהם מבוססים על המרכז למיפוי ישראל.

יב. סיורים

הסיור הלימודי על מרכיביו השונים הוא אחת מאבני היסוד של ההוראה המשמעותית בגאוגרפיה-אדם וסביבה.. מומלץ כי הלימודים במסגרת לימודי גאוגרפיה-אדם וסביבה ישולבו במידה חוץ כיתתית ובסיורים בסביבה הקרובה והרחוקה כחלק מהתהליך הלימודי הרציף.

שילוב "המסע לירושלים" בתכנית הלימודים

התכנית "נעלה לירושלים" פועלת מטעם מינהל חברה ונוער החל משנת תש"ע. תכנית זו מעודדת יציאה של כל תלמיד לשלושה סיורי "מסע לירושלים" במהלך שנות לימודיו במערכת החינוך. כחלק מהתכנית הלאומית ללמידה משמעותית, הוחלט במשרד החינוך לעדכן את התכנית ולחברה לתחומי הדעת השונים ובכך לנצלה להעצמת הלמידה המשמעותית, הערכית והרלוונטית. מומלץ למורי הגאוגרפיה להשתתף בצוותי פעולה בית ספריים לשילובם ב"מסע לירושלים" שיכללו למידה בין תחומית במסגרת ההכנה לסיור, במהלכו ולאחריו. [פרטים באתר](#)

[המפמ"ר](#)

יג. פיתוח מקצועי למורים

בשנת הלימודים התשע"ח יתקיימו השתלמויות ארציות ומחוזיות. ההשתתפות בהשתלמויות חיונית לכל המורים כדי להתעדכן במידע גיאוגרפי, בפרויקטים שונים המתקיימים במהלך שנת הלימודים ובנושאים נוספים הקשורים בהוראת הגיאוגרפיה בבתי הספר.

להלן פירוט חלק מההשתלמויות והכנסים. [פרטים באתר המפמ"ר](#) :

פורומים ארציים וכנס קיץ - יתקיימו שלושה מפגשים של הפורומים למורי העל יסודי. המפגשים יתקיימו בימי שלישי בתאריכים: 14.11.17, 16.1.18, 1.5.18. בנוסף יתקיים כנס הקיץ במכון ויצמן, 25-26.6.18. מורי החטיבות העליונות וחטיבות הביניים מתעדכנים בפורומים אלה, ולכן, נדרש להיות נוכחים ולהתעדכן בדרישות המקצוע.

השתלמות סיורים למורי גאוגרפיה – אדם וסביבה: השתלמות סיורים למורים ניתנת חינם למורים החברים באגודה הגאוגרפית. במסגרת זו ייערכו 8 סיורים, מתוכם חובה 6 לגמול. העלות 100 ₪ (חברות באגודה, השתתפות בכנס האגודה בחנוכה)

"איחוד מול ייחוד" – השתלמויות ארציות מקוונות ליישום מגוון רחב של דרכים להוראה למידה והערכה במסגרת התכנית הלאומית ללמידה משמעותית. להשתלמויות במודל זה יש חלקים אחידים משותפים לכל תחומי הדעת וחלקים ייחודיים המותאמים להוראת הגיאוגרפיה. ההשתלמויות במודל זה יתנו כלים ומענה בעיקר לחלופות בדרכי הוראה למידה והערכה.

אנו ממליצים להשתלם בשנה"ל תשע"ח בהשתלמויות המקוונות הבאות:

מטלת ביצוע	+
ויקיפדיה בעין גאוגרפית	+
פדגוגיה בעידן החדש	+
השתלמות למורי חינוך מיוחד	+
השתלמות רכזי מקצוע ומורים מובילים בבתי הספר העל יסודיים (בחטיבת הביניים	+

ובחטיבה העליונה) 25-27 פברואר 2018, ימים א' עד ג', בבית יציב, בבאר שבע. ההשתלמות תמשך 3 ימים רצופים, והיא בת 30 ש' לדרגות 1-6.

מועדוני מורים יתקיימו במחוזות. סיורים ישולבו בהשתלמויות המחוזיות. פרטים אצל המדריכים המחוזיים.

כנס האגודה הגאוגרפית - יתקיים השנה **באוניברסיטת בן גוריון**, בבאר שבע בימים א-ב כ"ט- ל' כסלו, 17-18 בדצמבר 2017. הנושא: "גאוגרפיה בעולם מורכב ומתמלא", מושבי המורים מתקיימים ביומו השני. **כנס רמון- לחקר החלל** יתקיים באזור המרכז, ותתקיים בו תערוכת בתי ספר המבצעים תהליכי למידה מעוררי השראה מהם יכולים ללמוד גם אחרים. **כנס לחינוך סביבתי** – יתקיים השנה בסמינר הקיבוצים בחופשת הפסח

פרטים על הכנסים וההשתלמויות לפיתוח מקצועי ופירוט נוסף
פורסמו באתר המפמ"ר ל"גאוגרפיה-אדם וסביבה"

יד. דרכי התקשרות

במהלך השנה מתפרסמות הודעות חשובות בנושאים שונים הקשורים באופן ישיר להוראת המקצוע. המידע מתפרסם באתרים של משרד החינוך ובאתרים אחרים, וכן מופץ מידע ומתנהל שיח ברשימת תפוצה בדואר האלקטרוני כמפורט להלן:

- **אתר המזכירות הפדגוגית:** www.education.gov.il/mazkirutpedagogit באתר יפורסמו חוזרי המפמ"ר, החוזרים לא ישלחו לבתי הספר.
- **אתר המפמ"ר לגיאוגרפיה- אדם וסביבה במשרד החינוך:** www.education.gov.il/geographya באתר תמצאו את כל המידע שיוצא מטעם הפיקוח על הוראת המקצוע: חוזרי המפמ"ר, פרטים על ההשתלמויות, צוותי הדרכה ועדכונים בנושאים שונים. כמו כן ניתן לפנות דרכו ישירות למפמ"ר.
- **אתר "גיאוגרפיה ופיתוח הסביבה"** בניהול מטח: <http://geo.cet.ac.il>. באתר שפע של חומרי למידה, עזרי הוראה וקישורים שונים.
- **רשימת התפוצה של מורי הגיאוגרפיה בדואר האלקטרוני באתר "גיאוגרפיה ופיתוח הסביבה"** רשימת תפוצה זו מאפשרת שיח חופשי בין כל המנויים באתר. רשימה זו כוללת מאות

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח

הפיקוח על הוראת "גאוגרפיה- אדם וסביבה"
מורים ואנשי אקדמיה מכל רחבי הארץ, ומתנהל בה רב שיח מתמיד בכל הקשור להוראת
המקצוע. ההצטרפות לרשימת התפוצה ושליחת הדואר נעשים דרך האתר <http://geo.cet.ac.il>.

חשוב כי כל המורים יהיו מחוברים לרשימת התפוצה וייכנסו באופן קבוע לאתרים הנ"ל.

[המדריכים המחוזיים לגאוגרפיה-אדם וסביבה](#) עומדים לעזרתכם בכל שאלה.

בברכת שנת לימודים פורייה, משמעותית, מעצימה ומהנה
פנינה גזית, מנהלת תחום דעת (מפמ"ר)
גאוגרפיה-אדם וסביבה ו"מולדת, חברה ואזרחות"